

УДК 378.147:[37.011.3-051:811.161.2]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-1-57>

Наталка ЛІБАК,
orcid.org/0000-0002-0200-4668
аспірант кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту
Мукачівського державного університету
(Мукачево, Закарпатська область, Україна) libak.natalka@kmf.org.ua

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Статтю присвячено дослідженню періодизації розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі освіти для виокремлення періодизації процесу підготовки учителів української мови та літератури. Виокремлено часові проміжки в межах періодизації – етапи як окремий момент, період, стадію в розвитку чого-небудь, у якій-небудь діяльності. Період може охоплювати кілька часових проміжків (етапів). Періодизація розвитку професійної підготовки вчителів української мови та літератури вможливує переосмислення історичних явищ і їхнього впливу на сучасну систему підготовки вчителів української мови та літератури. Вітчизняні дослідники студіювали розвиток професійної підготовки вчителів української мови та літератури в різні періоди, виокремлюючи етапи на основі різних критеріїв. У розвідці схарактеризовано підготовку майбутніх фахівців у галузі освіти із 1991 року й дотепер.

У працях науковців констатовано різні періодизації. О. Семенов описує періодизацію професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури: 90-ті рр. XX ст. – початок XXI ст. – етап модернізації професійної парадигми майбутніх учителів української мови і літератури. І. Гайдай пропонує періодизацію підготовки вчителя-філолога подвійного профілю (1991–2005 рр. – реформування національної освіти; 2005–2017 рр. – Болонська освітня конвенція). Л. Кравчук представляє періодизацію шкільної іншомовної освіти (1991–2001 рр., що позначені освітніми реформами). О. Шквир репрезентує періодизацію ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи: чотириступеневий (1991–2013 рр.), триступеневий (2014–2017 рр.). Л. Пасічник досліджує періодизацію підготовки вчителів української мови і літератури (1991–2019 рр. – трансформаційно-модернізаційний етап. Т. Апрощенко, Т. Бондар характеризують періодизацію розвитку початкової освіти (1991–2015 рр. – удосконалення початкової освіти в умовах державної незалежності України; 2016 – дотепер 2022 р. – етап Нової української школи).

На підставі аналізу наукових праць (І. Гайдай, С. Омельчук, Л. Пасічник, О. Семенов та ін.) зафіксовано різні підходи до періодизації підготовки майбутніх вчителів української мови та літератури.

Ключові слова: періодизація, етап, професійна підготовка, учитель української мови та літератури, професійна підготовка майбутнього вчителя української мови та літератури.

Natalka LIBAK,
orcid.org/0000-0002-0200-4668
Graduate Student at the Department of Preschool Pedagogy,
Primary Education and Educational Management
Mukachevo State University
(Mukachevo, Transcarpathian region, Ukraine) libak.natalka@kmf.org.ua

THEORETICAL ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT STAGES OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF PRESERVICE UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE TEACHERS

The article is devoted to the study of the periodization related to professional training of preservice teachers. Separate periods of time within the periodization or stages are defined as a separate moment, period, stage in the development of something, in any activity. We believe that several stages can be distinguished within a certain period, since a period can contain several time intervals (stages). The phenomenon of periodization and separation of the stages in the development of professional training of preservice Ukrainian language and literature teachers makes it possible to rethink historical phenomena and their influence on the modern system of training preservice Ukrainian language and literature teachers. Ukrainian researchers studied the development of professional training of preservice Ukrainian language and literature teachers in different periods and distinguished the stages based on different criteria. The study of the works of Ukrainian scientists was carried out, which makes it possible to distinguish different periods of training of teachers of the Ukrainian language and literature in different periods of time. In the study, we characterize the periodization developed for training that took place from 1991 to the present.

The researchers singled out the stages of: professional training of future teachers of the Ukrainian language and literature O. Semenog (90s of the 20th century – the beginning of the 21st century – the stage of modernization of the professional paradigm of future teachers of the Ukrainian language and literature); training of dual-profile philologist teacher I. Gaidai (1991–2005 – national education reform; 2005–2017 – Bologna Educational Convention); periodization of school foreign language education L. Kravchuk (1991–2001 due to educational reforms); level training of future primary school teachers O. Shkvyr (four-level (1991–2013, three-level 2014–2017); training of Ukrainian language and literature teachers L. Pasichnyk (1991–2019 – transformational and modernization stage); development of primary of education T. Atroshchenko, T. Bondar (1991–2015 – improvement of primary education in the conditions of state independence of Ukraine; 2016 – until now 2022 – stage of the New Ukrainian School), etc.

To identify the approaches used to define the professional training of the preservice Ukrainian language and literature teachers and identify the stages in the process, the study was conducted on the basis of the works of the following scientists including but not limited to I. Gaidai, S. Omelchuk, L. Pasichnyk, O. Semenog.

Key words: *periodization, stage, professional training, teacher of Ukrainian language and literature, professional training of a preservice Ukrainian language and literature teacher.*

Постановка проблеми. Поняття «періодизація» перебуває у фокусі уваги багатьох вітчизняних учених. О. Школа зазначає, що «періодизація – це поділ усього процесу розвитку науки на відрізки часу, що відрізняються один від одного специфічними особливостями, установленими на основі об'єктивних критеріїв та принципів» (Школа, 2002). На думку Л. Зашкільняк, періодизація (із грецьк. обхід, колооберт, певний проміжок часу) – раціональний спосіб упорядкування масиву емпіричної та теоретичної інформації за часовою протяжністю для поглиблення пізнання й розуміння змінних станів об'єктів навколишнього світу (Зашкільняк, 2011). Л. Наточий доводить, що періодизація – це інструмент пізнання об'єкта, який сприяє уточненню чи трансформації первісного образу. Новий образ об'єкта, удосконалений на основі створеної науковцем моделі періодизації, неодмінно буде коригувати й модель періодизації (Наточий, 2011: 43). Н. Гупан трактує поняття «періодизація» як логічне розмежування досліджуваного періоду, відповідно до якісної характеристики його стосовно самостійних окремих етапів» (Гупан, 2016). Часові проміжки в межах періодизації або етапи витлумачені як окремий момент, період, стадія в розвитку чогонбудь, у якій-небудь діяльності (Тлумачний словник української мови). У межах певного періоду можна диференціювати кілька етапів, оскільки період здатний охоплювати кілька часових проміжків (етапів).

Періодизація розвитку професійної підготовки вчителів української мови та літератури вможливає переосмислення історичних явищ і їхнього впливу на сучасну систему підготовки вчителів української мови та літератури. Вітчизняні науковці досліджували розвиток професійної підготовки вчителів української мови та літератури в різні періоди й виокремлювали етапи на основі різних критеріїв. У розвідці схарактеризовано підходи до періодизації, описані в історико-педа-

гогічних працях, що сприяє розумінню особливостей періодизації і виокремлених етапів підготовки вчителів української мови та літератури з 1991 року й дотепер.

Аналіз досліджень. Періодизацію етапів підготовки розробляли такі вчені: Т. Атрошенко, Т. Бондар, І. Гайдай, Л. Кравчук, С. Омельчук, Л. Пасічник, О. Семенов, О. Шквир. Автори, досліджуючи періоди й етапи розвитку, використовують різні підходи та виокремлюють кілька етапів. О. Семенов пропонує етапи професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (90-ті рр. XX століття – початок XXI ст. – етап модернізації професійної парадигми майбутніх учителів української мови і літератури). І. Гайдай аналізує етапи підготовки вчителя-філолога подвійного профілю (1991–2005 рр. – реформування національної освіти; 2005–2017 рр. – Болонська освітня конвенція). Л. Кравчук досліджує періодизацію шкільної іншомовної освіти (1991–2001 рр. – період, зумовлений освітніми реформами). Ступеневу підготовку майбутніх учителів початкової школи студіює О. Шквир (чотириступеневий (1991–2013 рр.), триступеневий (2014–2017 рр.)). Підготовку вчителів української мови і літератури вивчає Л. Пасічник (1991–2019 рр. – трансформаційно-модернізаційний етап). Т. Атрошенко, Т. Бондар фокусують увагу на розвитку початкової освіти в умовах державної незалежності України; 2016 р. – дотепер, 2022 р. – етап Нової української школи).

Мета статті – виконати теоретичний аналіз періодизацій в історико-педагогічних дослідженнях і виокремити періодизації процесу професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу вітчизняних історико-педагогічних праць виявлено кілька періодизацій підготовки май-

бутніх фахівців у галузі освіти в певні часові проміжки. Досліджуючи професійну підготовку майбутніх учителів української мови і літератури з XVII до XXI століття, О. Семенов диференціює такі етапи: XVII – початок XX ст. – становлення і формування основ вітчизняної педагогічної освіти; 1917–1930 рр. – пошук нових підходів до підготовки майбутніх українських словесників; 30-ті – 80-ті роки XX ст. – становлення і розвиток української філологічної освіти в педагогічних закладах на засадах партійно-класової методології; 90-ті рр. XX століття – початок XXI ст. – модернізація професійної парадигми майбутніх учителів української мови і літератури (Семенов, 2005).

У контексті дослідження серед названих етапів привертає увагу етап, датований 90-ми рр. XX століття – початком XXI ст., що описаний як етап модернізації професійної парадигми майбутніх учителів української мови і літератури. З-поміж особливостей цього етапу названо модернізацію професіограми в аспекті становлення багаторівневої освіти (бакалавр, спеціаліст, магістр); орієнтацію на формування педагога-словесника, здатного залучити учнівську молодь до української мови, фольклору, розвитку лінгвістичного мислення, мовного чуття, комунікативної компетенції вихованців (Семенов, 2005).

І. Гайдай проаналізувала підготовку вчителя-філолога подвійного профілю у вищих педагогічних навчальних закладах України в період із 1956 р. до початку XXI ст. Авторка виокремила кілька етапів: перший етап – запровадження підготовки вчителів філологів широкого профілю (1956–1963 рр.); другий етап розвитку професійної підготовки вчителів подвійного профілю – апробація підготовки вчителів із поєднанням неспоріднених за змістом спеціальностей, однією з яких була філологічна (1963–1975 рр.); третій етап розвитку професійної підготовки вчителів подвійного профілю – повернення до суміщення споріднених спеціальностей і повного домінування двопрофільних спеціальностей (1975–1991 рр.) (Гайдай, 2017).

У руслі дослідження наукове зацікавлення становлять два останні етапи. На четвертому етапі розгортання національної системи професійної підготовки вчителя-філолога подвійного профілю в незалежній Україні (1991–2005 рр.) відбувається реформування національної освіти; орієнтація на компетентнісний підхід у навчанні; запровадження ступеневої системи вищої освіти; запровадження ліцензування, атестації та акредитації ЗВО; уведення подвійних спеціальностей.

Для п'ятого етапу характерні трансформації професійної підготовки вчителя-філолога за подвійною кваліфікацією в умовах євроінтеграційних процесів і реалізації в Україні Болонської освітньої конвенції (2005–2017 р.). Характерна ознака описуваного етапу – наявність авторських методик навчання для майбутніх учителів-філологів подвійного профілю, що пов'язане з відсутністю державних стандартів; актуалізація професійної та академічної мобільності як стимулу до перепрофілізації вчителів-філологів із подвійною кваліфікацією (Гайдай, 2017).

Досліджуючи періодизацію шкільної іншомовної освіти з 1949 р. до 2001 р., Л. Кравчук виокремила такі етапи: 1949–1959 рр. – становлення іншомовної підготовки учнів в умовах розбудови системи освіти в повоєнний період; 1960–1970 рр. – навчання іноземних мов в умовах реформування загальноосвітньої школи; 1971–1990 рр. – іншомовна підготовка в умовах посилення психологічного складника наук у цій галузі.

У межах досліджуваного періоду варто сфокусувати увагу на 1991–2001 рр., оскільки цей етап зумовлений суспільно-політичними, економічними, освітніми реформами, що активно розпочалися після здобуття Україною державної незалежності. Для етапу характерна поява новітніх систем навчання, експериментальних початкових шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов; започаткування компетентнісного підходу до навчання іноземних мов; варіативність іншомовної підготовки учнів; вироблення власної концепції навчання іноземних мов, що базована на «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти» (Кравчук, 2018).

Вивчаючи теоретичні й методичні засади ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень із кінця XVIII до 2017 р., О. Шквир пропонує такі етапи: ідейно-організаційний (кінець XVIII – початок XX ст.); початковий (1917–1990 рр.). Крім того, виокремлений чотириступеневий етап (1991–2013 рр.), що вирізняється підготовкою фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями «молодший спеціаліст», «бакалавр», «спеціаліст», «магістр» (Закон України «Про освіту» (1991 р.)). Про ступеневість у сфері освіти почали говорити тоді, коли освітньо-кваліфікаційні рівні з'явилися у законодавчих документах: Закон України «Про освіту» (1991 р.); «Перелік напрямів та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями»

(1997 р.); «Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні» (1998 р.); Закон України «Про вищу освіту» (2002 р.); Болонська декларація (2005 р.) (Шквир, 2018). Важливо звернути увагу на тріступневий етап (2014–2017 рр.), особливостями якого є інтеграція національної освіти до європейського освітнього простору; уведення двох циклів навчання: бакалавр (3–4 роки); магістр (1–2 роки); перехід у підготовці майбутніх учителів до таких рівнів вищої освіти, як початковий (короткий цикл), перший (бакалаврський), другий (магістерський) (Закон України «Про вищу освіту» 2014, 2017 р.); завершення навчання присудженням ступеня вищої освіти: молодший бакалавр, бакалавр, магістр (Шквир, 2018).

Л. Пасічник досліджувала підготовку вчителів української мови і літератури в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). Протягом аналізованого періоду виокремлено: I етап – 1945–1958 рр., ідейно-засадничий; II етап – 1959–1991 рр., організаційно-адміністративний. Серед названих етапів варто акцентувати на третьому етапі (1991–2019 рр.) – трансформаційно-модернізаційному, коли відбувався перехід від пострадянської системи вищої педагогічної освіти (зокрема в підготовці вчителів української мови і літератури) до створення сучасної гнучкої системи вищої педагогічної освіти (Пасічник, 2019: 54).

Інститут освітньої аналітики разом із Міністерством освіти і науки України в інформаційно-аналітичному збірнику «Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність» виокремлюють чотири етапи розвитку сфери вищої освіти:

1) 1991–2000 рр. – становлення національної системи вищої освіти; особливостями цього етапу є перехід від авторитарної до толерантної педагогічної думки; деідеологізація освітньої теорії та практики; оновлення змісту вищої освіти; особистісний розвиток кожного студента; формування нормативно-правової бази для забезпечення діяльності ЗВО; зміна порядку фінансування ЗВО; створення приватних закладів; формулювання рекомендацій щодо ліцензування й акредитації ЗВО; розширення нормативно-правової бази вищої освіти в Україні;

2) 2000–2005 рр. – розвиток вищої освіти в контексті її ступеневості й забезпечення неперервності; серед особливостей етапу – перехід до чотирьох ступенів підготовки фахівців: молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст і магістр; безперервна програма підготовки здобувачів освіти, що наближала українську освіту до європейських стандартів;

3) 2005–2014 рр. – розбудова вищої освіти в контексті реалій Болонської декларації; етап вирізнявся запровадженням кредитно-модульної системи; зміною в концептуально-змістовому й технологічно-процесуальному компонентах; запровадження інноваційних технологій;

4) після 2014 р. – поглиблення трансформації вищої освіти як інтелектуального підґрунтя для формування інноваційної економіки, розвитку духовних засад суспільства; період позначений новими вимогами до професіоналізму викладачів і підготовки студентів; модернізацією змісту з огляду на здобутки світової педагогічної думки; педагогікою партнерства; стимулюванням до саморозвитку й самовдосконалення; забезпеченням розвитку ключових і предметних компетентностей здобувачів освіти, мобільності та гнучкості вищої освіти; міжнародними освітніми програми й продовженням навчання за кордоном; активним обміном досвідом із зарубіжними колегами; інтеграцією до міжнародного наукового простору; збагаченням активними формами й методами навчання; розвитком особистісних характеристик і студентів, і викладачів (критичного мислення, творчості, ІКТ-компетентності); інформатизацією освітнього процесу; застосуванням сучасних цифрових технологій для створення новітньої навчально-наукової експериментальної бази на основі перспективних досліджень і технологічних рішень; запровадженням інтернет-ресурсів, хмарних технологій в освіту тощо (Інформаційно-аналітичний збірник, 2021).

Т. Атрощенко, Т. Бондар, досліджуючи особливості становлення та розвитку початкової освіти в Україні, виокремлюють етап зародження освіти й становлення початкової школи (X ст. – кінець ХVІІІ ст.); етап утвердження початкової освіти та пошук шляхів підготовки вчителів для початкової школи (початок ХІХ ст. – 20 рр. ХХ ст.); етап реформування початкової освіти й системи підготовки майбутніх учителів початкової школи (20-ті рр. ХХ ст. – 50-ті рр. ХХ ст.); етап розвитку початкової освіти та підготовки педагогічних кадрів для її функціонування (1950–1990 рр.). У руслі порушеної проблеми зацікавлення становлять два останні етапи: 1991–2015 рр. – удосконалення початкової освіти в умовах державної незалежності України; 2016–2022 рр. – етап Нової української школи (Атрощенко, Бондар, 2022).

Аналізуючи розвиток української лінгводидактики за часів незалежності України, С. Омельчук диференціює такі етапи: 1991–1995 рр. – початок формування концептуальних засад методики навчання української мови в незалежній Укра-

їні; 1996–2000 рр. – формування нових лінгводидактичних підходів до мовної освіти; переосмислення системи навчання української мови, розуміння пріоритетності української мови як навчального предмета; 2001–2010 рр. – криза системно-структурної методики навчання української мови й кардинального оновлення лінгводидактичних основ навчання української мови в школі та викладання мовних курсів у закладах вищої освіти; 2011–2019 рр. – розвиток вітчизняної лінгводидактики під впливом загальносвітових європейських тенденцій глобалізації та цифровізації; 2020–2022 рр. – етап корегування й оновлення підходів, принципів, методів, прийомів, засобів навчання і форм організації навчальних занять, що пов'язане з пандемією коронавірусної хвороби, роботою у віддаленому доступі, використанням дистанційних технологій (Омельчук, 2022: 6–11).

Напрями вітчизняних досліджень, присвячених проблемі розроблення періодизації і виокремлення етапів, систематизовано в авторській таблиці 1.

Отже, науковці розробляли періодизації та виокремлювали етапи: професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури (О. Семенов), підготовки вчителя-філолога подвійного профілю (І. Гайдай), періодизації шкільної іншомовної освіти (Л. Кравчук), ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи (О. Шквир); розвитку української лінгводидактики (С. Омельчук), підготовки вчителів української мови і літератури (Л. Пасічник); розвитку початкової освіти (Т. Атрощенко, Т. Бондар), розвитку сфери вищої освіти (Інститут освітньої аналітики, Міністерство освіти і науки України). Зіставлення етапів розвитку професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літе-

Таблиця 1

Напрями вітчизняних досліджень із періодизації і виокремлення етапів підготовки майбутніх фахівців у галузі освіти (авторське розроблення)

Автор	Виокремлені етапи
І. Гайдай	1991–2005 рр. – розгортання національної системи професійної підготовки вчителя-філолога подвійного профілю в незалежній Україні; 2005 – дотепер – трансформації професійної підготовки вчителя-філолога за подвійною кваліфікацією в умовах євроінтеграційних процесів і реалізації в Україні Болонської освітньої конвенції.
Л. Пасічник	1991–2019 рр. – трансформаційно-модернізаційний перехід від трансформації пострадянської системи вищої педагогічної освіти до створення сучасної гнучкої системи вищої педагогічної освіти.
Інформаційно-аналітичний збірник: «Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність»	1991–2000 рр. – становлення національної системи вищої освіти; 2000–2005 рр. – розвиток вищої освіти в контексті її ступеневості й забезпечення неперервності; 2005–2014 рр. – період розбудови вищої освіти в контексті реалій Болонської декларації; після 2014 р. – поглиблення трансформації вищої освіти як інтелектуального підґрунтя для формування інноваційної економіки, розвитку духовних засад суспільства.
Л. Кравчук	1991–2001 рр. – етап, зумовлений суспільно-політичними, економічними та освітніми реформами, що активно розпочалися після здобуття Україною державної незалежності.
Т. Атрощенко, Т. Бондар	1991–2015 рр. – удосконалення початкової освіти в умовах державної незалежності України; 2016 – дотепер 2022 р. – етап Нової української школи.
С. Омельчук	1991–1995 рр. – початок формування концептуальних засад методики навчання української мови в незалежній Україні; 1996–2000 рр. – етап формування нових лінгводидактичних підходів до мовної освіти; 2001–2010 рр. – період кризи системно-структурної методики навчання української мови; 2011–2019 рр. – розвиток вітчизняної лінгводидактики під впливом загальносвітових європейських тенденцій глобалізації та цифровізації; 2020–2022 рр. – етап корегування й оновлення підходів, що пов'язане з пандемією коронавірусної хвороби.
О. Семенов	90-ті рр. XX ст. – початок XXI ст. – модернізація професійної парадигми майбутніх учителів української мови і літератури.
О. Шквир	1991–2013 рр. – чотириступеневий; 2014–2017 рр. – триступеневий.

Джерело: авторське розроблення.

Етапи розвитку підготовки майбутніх учителів української мови та літератури

Автор, рік	Виокремлені етапи				
Семенов, 2005	1990–2005 рр.				
Гайдай, 2017	1991–2005 рр.	2005–2017 рр.			
Інститут освітньої аналітики, Міністерство освіти і науки України	1991–2000 рр.	2000–2005 рр.	2005–2014 рр.	після 2014 р.	
Л. Пасічник, 2019	1991–2019 рр.				
С. Омельчук, 2022	1991–1995 рр.	1996–2000 рр.	2001–2010 рр.	2011–2019 рр.	2020–2022 рр.

Джерело: авторське розроблення.

ратури засвідчує наявність різних часових проміжків у виокремлених етапах розвитку та різних підходів до поділу на етапи (табл. 2). Констатовано, що питання періодизації розвитку професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури донині недостатньо досліджене й потребує наукової уваги.

Висновки. Теоретичний аналіз періодизацій уможливорює виокремлення періодизації розви-

тку професійної підготовки майбутніх вчителів української мови та літератури. Дотичними до задекларованої теми є праці таких науковців, як І. Гайдай, С. Омельчук, Л. Пасічник, О. Семенов, а також фахівців з Інституту освітньої аналітики, Міністерства освіти і науки України. Перспективним напрямом дослідження вважаємо розроблення авторської періодизації професійної підготовки майбутніх учителів української мови та літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдай І. О. Підготовка вчителя-філолога подвійного профілю у вищих педагогічних навчальних закладах України (1956 р. – початок ХХІ ст.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Житомирський державний ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2018. 342 с.
2. Пасічник Л. В. Підготовка учителів української мови і літератури в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): досвід історико-педагогічної періодизації. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка*. Серія: Педагогіка. 2018. № 12. С. 49–55.
3. Інформаційно-аналітичний збірник: Освіта в незалежній Україні: розвиток та конкурентоспроможність. МОН України. 2021. 451 с.
4. Кравчук Л. В. Нова періодизація шкільної іншомовної освіти: інший погляд на проблему. *Становлення і розвиток педагогіки*: зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. конф. Херсон: «Молодий вчений», 2018. С. 20–21.
5. Атрощенко Т., Бондар Т. Особливості становлення та розвитку початкової освіти в Україні: Закарпатський вимір. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2022. № 1. С. 15–28.
6. Омельчук С. А. Етапи розвитку української лінгводидактики за часів незалежності України. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2022. № 98. С. 5–14.
7. Семенов О. Професійна підготовка майбутніх учителів української мови і літератури: монографія. Суми: ВВП «Мрія-1» ТОВ, 2005. 404 с.
8. Шквир О. Л. Теоретичні і методичні засади ступеневої підготовки майбутніх учителів початкової школи до проведення педагогічних досліджень: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Житомирський державний ун-т ім. Івана Франка. Житомир, 2018. 572 с.
9. Наточий Л. О. Сутність поняття «періодизація» щодо проблеми розвитку теорії управлінської культури керівників загальноосвітніх шкіл у вітчизняній педагогічній теорії (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.). *Науковий вісник Донбасу*. 2011. № 3 (15). С. 35–43.
10. Школа О. В. Критерії періодизації та основні періоди розвитку методичної думки з фізики в Україні. *Збірник наукових праць*. Бердянськ: БДПУ, 2002. Вип. 4: Педагогічні науки. С. 44–50.
11. Гупан Н. М. Проблеми хронології в сучасних історико-педагогічних дослідженнях. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 1. С. 13–17.
12. Зашкільняк Л. О. Періодизація в історії. Київ: Наукова думка, 2011. Т. 8. 520 с.
13. Тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.ua> (дата звернення: 05.06.2023).

REFERENCES

1. Haidai I. O. (2018). Pidhotovka vchytelia-filoloha podviinoho profilu u vyshchych pedahohichnykh navchalnykh zakladakh Ukrainy (1956 r.-pochatok XXI st.) [Training of a double-profile philologist teacher in higher pedagogical educational institutions of Ukraine (1956-beginning of the XXI st century)]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.01 / Zhytomyr. derzh. un-t im. Ivana Franka. Zhytomyr, – Zhytomyr. state University named after Ivan Franko. Zhytomyr, 2018. 342. [in Ukrainian].
2. Pasichnyk L. V. (2018). Pidhotovka vchyteliv ukraïnskoi movy i literatury v Ukraini (druha polovyna XX – pochatok XXI stolittia): dosvid istoriko-pedahohichnoi periodyzatsii [Training of teachers of the Ukrainian language and literature in Ukraine (second half of the 20th – beginning of the 21st century): experience of historical and pedagogical periodization]. Naukovyi visnyk Kremenetskoi oblasnoi humanitarno-pedahohichnoi akademii im. Tarasa Shevchenka. Serii: Pedahohika. – Scientific Bulletin of the Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko. Series: Pedagogy, 12. 49–55. [in Ukrainian].
3. Informatsiino-analitychnyi zbirnyk (2021). Osvita v nezalezhnii Ukraini: rozvytok ta konkurentospromozhnist. [Informational and analytical collection: Education in independent Ukraine: development and competitiveness] MON Ukrainy. – MES of Ukraine. 451. [in Ukrainian].
4. Kravchuk L.V. (2018). Nova periodyzatsiia shkilnoi inshomovnoi osvity: inshyi pohliad na problemu. Stanovlennia i rozvytok pedahohiky.[New periodization of school foreign language education: another view of the problem] zb. materialiv II Mizhnar. nauk.-prakt. konf. Kherson: “Molodyi vchenyi”. Formation and development of pedagogy. coll. materials II International science and practice conf. Kherson: “Young scientist”. 20–21. [in Ukrainian].
5. Atroshchenko, T., Bondar, T. (2022). Osoblyvosti stanovlennia ta rozvytku pochatkovoï osvity v Ukraini: Zakarpatskyi vymir. [Peculiarities of formation and development of primary education in Ukraine: Transcarpathian dimension] Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. – Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University, (1). 15–28. [in Ukrainian].
6. Omelchuk S. A. (2022). Etapy rozvytku ukraïnskoi lnhvodydaktyky za chasiv nezalezhnosti Ukrainy. [Stages of development of Ukrainian linguistic didactics during the independence of Ukraine]. Zbirnyk naukovykh prats “Pedahohichni nauky”. – Collection of scientific works “Pedagogical Sciences”, 98. 5–14. [in Ukrainian].
7. Semenoh O. (2005). Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv ukraïnskoi movy i literatury. [Professional training of future teachers of Ukrainian language and literature]: Monohrafiia. Sumy: VVP “Mriia-1” TOV – Monograph. Amounts: VVP “Mriya-1” LLC. 404. [in Ukrainian].
8. Shkvyr O. L. (2018). Teoretychni i metodychni zasady stupenevoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovoï shkoly do provedennia pedahohichnykh doslidzhen. [Theoretical and methodical principles of step-by-step training of future primary school teachers to conduct pedagogical research]: dys. ... d. ped. nauk : 13.00.04 / Zhytomyr. derzh. un-t im. Ivana Franka. Zhytomyr. Zhytomyr. state University named after Ivan Franko. Zhytomyr. 572. [in Ukrainian].
9. Natochyi L. O. (2011) Sutnist poniattia „periodyzatsiia” shchodo problemy rozvytku teorii upravlinskoï kultury kerivnykiv zahalnoosvitnikh shkil u vitchyznianiï pedahohichnoiï teorii (druha polovyna XX st. – pochatok XXI st.). [The essence of the concept of “periodization” in relation to the problem of the development of the theory of management culture of the heads of secondary schools in the national pedagogical theory (second half of the XXth century – the beginning of the XXIst century)] Nauk. visn. Donbasu. – Science release Donbas, 3 (15). 35–43. [in Ukrainian].
10. Shkola O. V. (2002). Kryterii periodyzatsii ta osnovni periody rozvytku metodychnoi dumky z fizyky v Ukraini. [Periodization criteria and the main periods of development of methodological thought in physics in Ukraine]. Zb. nauk. prats. Berdiansk: BDPU. Pedahohichni nauky. Coll. of science works Berdyansk: BDPU Pedagogical sciences. 44–50. [in Ukrainian].
11. Hupan N. M. (2016). Problemy khronolohii v suchasnykh istoriko-pedahohichnykh doslidzhenniakh. [Problems of chronology in modern historical and pedagogical studies]. Ukraïnskyi pedagogichnyi zhurnal – Ukrainian pedagogical journal, 1. 13–17. [in Ukrainian].
12. Zashkilniak L. O. (2011). Periodyzatsiia v istorii.[Periodization in history] Kyiv: Naukova dumka. – Kyiv: Naukova dumka, 8. 152–520. [in Ukrainian].
13. Tlumachnyi slovnyk ukraïnskoi movy. [Explanatory dictionary of the Ukrainian language]. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%B5%D1%82%D0%B0%D0%BF>. [in Ukrainian].